

ГРАМАТИКА НІМЕЦЬКОГО СЛОВСПОЛУЧЕННЯ: ДОСВІД СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Приходько А. М.

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу
Національний університет «Запорізька політехніка»
вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-5051-8711
aprykhod777@gmail.com*

Лазебна Н. В.

*доктор філологічних наук,
приват-доцент кафедри методики викладання англійської мови як іноземної
Вюрцбурзький університет імені Юліуса Максимільяна
Am Hubland, 97074, Würzburg, Bayern, Germany
orcid.org/0000-0001-5886-693X
nataliia.lazebna@uni-wuerzburg.de*

Ключові слова: синтаксичний зв'язок, модель, субмодель, інваріант, варіант, підрядність, сурядність, конструкція, частиномовний статус.

Статтю присвячено вивченню структурно-семантичних особливостей феномену "словосполучення" в сучасній німецькій мові, для чого розглядається його номінативна природа. Наводиться й аналізується перелік підрядних і сурядних моделей словосполучення, кожен з яких становить собою закриту (під)систему.

Підрядне словосполучення постає як патерн "опорне слово – зв'язок – залежне слово" і являє собою структурно-семантичне зчеплення двох і більше слів з різним синтаксичним (опорне слово vs залежне слово), але з однаковим морфологічним статусом (приналежність до автосемантичних частин мови). Низхідне моделювання підрядних ССп враховує параметри: частиномовна приналежність опорного слова (дієслово, субстантив, ад'єктив, адверб) і тип зв'язку (узгодження, керування, примикання), що у сукупності дає 11 моделей (із потенційних 24) і 21 субмодель у межах запропонованого теоретичного підходу.

Сурядне словосполучення будується за алгоритмом «Слово А – зв'язок – слово В» і являє собою єдність двох і більше слів з однаковим граматичним статусом. Загальним принципом їх конструювання є монофункційність складників і однорідність своїх членів. Основними їх ознаками є тип зв'язку (відкритість vs закритість), кількість поєднаних компонентів (бі- vs полікомпонентність) і частиномовна приналежність опорного слова, що дає також 10 моделей, але лише 18 субмоделей.

З'ясовано, що при використанні моделей словосполучення спрацьовують механізми, які дають «дозвіл» на реалізацію одних і/або накладають «заборону» на реалізацію інших моделей при побудові реальних речень. Доводиться, що і словосполучення, і речення мають фрактальну природу, бо в основних своїх рисах зводяться або до сурядно, або до підрядно структурованих конструкцій. При цьому речення, використовуючи «будівельний матеріал» словосполучення, повторює в основних своїх рисах його структурно-семантичний алгоритм, розгортаючись або за моделлю сурядності, або за моделлю підрядності, або ж за моделлю комбінованої гібридності (речення-період).

GRAMMAR OF GERMAN-LANGUAGE WORD COMBINATIONS: REFLECTIONS ON STRUCTURAL-SEMANTIC MODELING

Prykhodko A. M.

*Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of the Department of Theory and Practice of Translation
Zaporizhia Polytechnic National University
Zhukovskoho st., 64, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5051-8711
aprykhod777@gmail.com*

Lazebna N. V.

*Doctor of Philological Sciences,
Private Associate Professor at the Department of Methods of Teaching English
as a Foreign Language
Julius-Maximilians-Universität Würzburg
Am Hubland, 97074, Würzburg, Bayern, Germany
orcid.org/0000-0001-5886-693X
nataliia.lazebna@uni-wuerzburg.de*

Key words: *syntactical relation, model, submodel, invariant, variant, subordination, coherency, formation, part-of-speech status.*

The article is devoted to the study of the structural and semantic features of the "word combination" phenomenon in the modern German language with a focus on its nominative nature. A list of coordinative and subordinative word combination models is given and analyzed. Both types of models represent a closed (sub)system.

A coordinative word combination appears as a pattern "main word – link – dependent word" and is a structural-semantic combination of two words with different syntactic (main word vs dependent word), but with the same morphological status (belonging to autosemantic parts of speech). The downward modeling of subordinative word combinations cedes on the following parameters: speech part of the main word (verb, noun, adjective, adverb) and the type of a link (coordination, control, adjacency), which in total gives 11 models (out of a potential 24) and 21 submodels within the limits of the proposed theoretical approach.

A coherent word combination is coined according to the algorithm "Word A – link– word B" and represents the unity of two or more words with the same grammatical status. The general principle of their formation is the monofunctionality of the components and the homogeneity of their parts. Their main features are as follows: the type of connection (open vs closed), the number of combined components (bi- vs poly-component), and the part of speech expressing the main word, which also gives 10 models, but only 18 sub-models.

It was found that when using word combinations models, mechanisms that give "permission" for the implementation of some and/or impose a "ban" on the implementation of other models when forming real sentences are activated. It is proved that both word combinations and sentences are characterized by a fractal nature because, according to their main features, they belong either to coordinative or subordinative formations. At the same time, the sentence, using the "formation material" of the word combination, repeats its structural and semantic algorithm in its main features, unfolding either according to the model of coordination, subordination, or the model of combined hybridity (sentence-period).

Словосполучення (далі – ССп) є номінативною / непередкативною граматичною одиницею, що являє собою поєднання двох чи більше автосемантичних / повнозначних частин мови, пов'язаних одна з одною за формою і змістом. Здатність мовних одиниць утворювати словосполучення залежить не тільки від їхньої валентності, а й від лексичного значення. У цьому сенсі словосполучення слід відрізняти від слова та члена речення.

Словосполучення є перехідною ланкою між словом і реченням, але їх переважна більшість перебуває ближче до слова, ніж до речення. Головна ж інтегральна ознака слова і ССп – номінативна природа, яка полягає у функції називання, а не повідомлення. І слово, і ССп не мають головних передкативних категорій – часу, особи, модальності, які покликані робити речення із не-речення. Прояв номінативної функції у слові та ССп має свою специфіку: у першому вона є нерозчленованою (синтетичною, інтегральною), у другому – розчленованою (аналітичною, диференційованою). Синтетична номінація предметів, явищ, процесів, відношень, станів та ін. пов'язана з однією словесною формою (однослівність), а аналітичне найменування того ж самого явища – розподілене між двома й більше словами. Друга обставина, що зближує слово і ССп, полягає в тому, що на відміну від речення обидва вони не виникають у процесі мовлення, а використовуються як своєрідні комунікативні «заготовки», як «напівфабрикати» речення.

За своїм статусом у структурі ССп слово може бути активним і пасивним. Активним статусом наділене підпорядковуюче слово, що є провідним, стрижневим, опорним, а пасивним – підпорядковане, тобто те, що є ведомим, залежним від опорного. Слід розрізняти ССп та складні слова, утворені зрощенням двох і більше формантів. Ця проблема особливо актуальна для мов аналітичного типу, до яких частково належить і німецька. Так, композити *die Fremdsprache, die Satzergänzung, der Ideenreichtum* і співвідносні з ними ССп *die fremde Sprache, die Ergänzung des Satzes, der Reichtum an Ideen* мають тенденцію до паралельного використання в мовленні. ССп і складне слово відрізняються способом номінативної репрезентації позамовного референта – розчленованим чи нерозчленованим. Не слід також плутати словоформу і ССп. Насамперед це стосується дієслівних форм типу *gekommen sein, wird gemacht, würde fliegen*, які є аналітично оформленим присудком без будь-яких маркерів синтаксичного зв'язку.

За своїм матеріальним обсягом ССп виявляється більшим, ніж член речення, оскільки мінімальною структурою є двослівне ССп. З іншого боку, його структурні компоненти можуть висту-

пати у складі речення в різних функціях. Так, конструктивні компоненти ССп *eine Mail aus Australien* мають у реченні *Nach seiner Abreise war eine Mail aus Australien gekommen* такі функції: опорне слово (*eine Mail*) – функцію підмета, а залежне (*aus Australien*) – обставини. Щоправда, в окремих випадках допускається функційна нерозчленованість ССп. Так, у *Nach seiner Abreise nach Australien war eine Mail gekommen* ССп *Abreise nach Australien* є функційно монолітним (обставина часу).

Як відомо, ССп, на відміну від речення, не формує повідомлення і не виражає завершеної думки, а є його основним будівельним матеріалом [1; 2; 4; 10; 12 та ін.]. Головною ж відмінною рисою ССп є той факт, що в ньому поєднуються два й більше повнозначних (не службових) слова, що їх уналежнюють до розряду автосемантичних частин мови. Проте між ССп і членом речення існують перехідні випадки. Так, модальне дієслово у групі "модальне дієслово + інфінітив" може виступати й повнозначним (*tanzen können*), і допоміжним (*tanzen wollen*). У першому випадку маємо справу з ССп, у другому – з аналітичною формою (*wollen* тут є синонімом ауксиліарії *werden*). Однак наявність синкретичних випадків не повинно заважати розрізненню групи слів (словоформа + повнозначне слово) і ССп (повнозначне слово + повнозначне слово).

Словосполучення як непередкативна одиниця безпосередньо пов'язане з реченням, оскільки є призначене бути його конструктивним компонентом. У реченні воно може виступати як у своєму незміненому вигляді, так і піддаватися різного роду модифікаціям. Окремі (переважно дієслівні) ССп являють собою згорнуте речення та можуть інтерпретуватися як його ізофункційні кореляти. Пор.: *das Singen der Nachbarin* → *die Nachbarin singt*; *die Arbeit der Gruppe* → *die Gruppe arbeitet*.

Таким чином, об'єктом цієї статті є словосполучення – мінімальна смислова і граматична (структурно-семантична) одиниця номінативного рівня, в якій поєднуються два й більше повнозначних слова на основі їхніх валентних властивостей шляхом підпорядкування або координування. Предмет дослідження – структурно-семантичне моделювання ССп з урахуванням їхніх інгерентних характеристик. Основна мета дослідження полягає у викладенні особистого досвіду автора щодо структурно-семантичного моделювання ССп у сучасній німецькій мові.

Словосполучення у природних мовах є типологічно гетерогенними феноменами. Вони можуть бути вільними та стійкими, простими, складними та композитними, підрядними і сурядними, атрибутивними, об'єктними і обставинними, субстантивними, ад'єктивними, дієслівними і адвербіальними. Про вільні (екзоцентричні) та стійкі

(ендоцентричні) ССп говорять у зв'язку з характером і силою внутрішньої зчепленості компонентів. У вільному ССп зберігається самостійне лексичне значення всіх його складників, а синтаксичний зв'язок між ними є живим і продуктивним [5, с. 118]. Переважна більшість ССп є вільними. У стійкому ж ССп лексична семантика одного з компонентів виявляється ослабленою або навіть втраченою, що наближає його за значенням до окремого слова (*der eiserne Vorhang, etwas aufs Spiel setzen*).

У структурному плані розрізняють прості, складні та комбіновані ССп. Прості ССп можуть бути двочленними (керування: *Fremdsprachen lernen*), тричленними (подвійне керування: *dem Sportler einen Preis aushändigen*) та чотиричленними (потрійне керування: *das Buch aus dem Deutschen ins Schwedische übersetzen*). Зрозуміло, що прості ССп утворюються на основі зв'язку одного типу: двочленні – одиничного, тричленні – подвійного, чотиричленні – потрійного. Складні ССп створюються різними типами зв'язків опорного слова, наприклад, узгодження + примикання (*das ernste Gespräch danach*) чи керування + примикання (*die Aufräumung fleißig machen*). Комбіновані ССп базуються на різних видах зв'язку, що виходять від різних опорних слів. Так, композитне ССп *der grandiose Plan zum Schutz des Naturparks* складається з трьох простих: *der grandiose Plan / Plan zum Schutz / Schutz des Naturparks*.

У конституюванні ССп беруть участь лише автосемантичні частини мови [8, с. 309]. З погляду категоріального статусу опорного слова розрізняють три їх типи: субстантивні (*die fremdsprachliche Umgebung, der junge Musiker*) та *ad'ективні* (*der Liebe würdig*), дієслівні (*die Sprache beherrschen, hartnäckig studieren*). У цій таксономії функційний статус опорного слова не є релевантним, але він має значення при зміщенні фокусу уваги на залежний член ССп і дозволяє при нагоді розрізнити атрибутивні (*der junge Musiker, der Liebe würdig*), об'єктні (*die Sprache beherrschen*) та обставинні (*gestern Morgen, hartnäckig studieren, hart arbeiten, vor Schmerz heulen*) ССп. Оскільки виділення цих типів ССп пов'язане з категорією "член речення", їх аналіз у рамках ССп видається сумнівним.

Більш прийнятним поділом ССп на певні синтаксичні кластери за ознаками, що їх зазвичай вважають реченневими, є класифікування за типом синтаксичного зв'язку – ознакою, прийнятною і для речення, і для ССп. Йдеться про підрядні та сурядні ССп. Цей поділ сприяє їх інвентаризації шляхом виокремлення інваріантів (власне моделей) і варіантів (субмоделей) [3, с. 29]. Моделі доцільно виділяти за характером опорного слова, субмоделі – за формою залежного слова і за типом синтаксичної зв'язку.

Підрядне словосполучення є структурно-семантичною єдністю двох і більше слів з різним

граматичним статусом – опорного (стрижневого) і залежного (підпорядкованого), здійснювана на основі трьох різних типів підрядного зв'язку.

Підрядні ССп будуються за певними граматичними зразками – моделями, що формуються на основі категоріальних (частиномовних) властивостей опорного та залежного компонентів. Примітно, що у моделюванні словосполучення беруть участь тільки автосемантичні частини мови, тоді як синсемантичні – лише в оформленні синтаксичних зв'язків. Тож узагальнену модель підрядного ССп можна представити у вигляді патерну "ОПОРНЕ СЛОВО – ЗВ'ЯЗОК – ЗАЛЕЖНЕ СЛОВО".

При низхідному моделюванні підрядних ССп слід враховувати такі параметри: а) частиномовна приналежність опорного слова: дієслово (V), іменник (Sub), прикметник (Adj), прислівник (Adv); б) частиномовна приналежність залежного слова і алгоритм його під'єднання до опорного здійснюється за однією із схем: узгодження (↔), керування (→), примикання (+). І хоча деякі дослідники розрізняють серед підрядних ССп і займенникові моделі на зразок *etwas Neues, alles Gute, jemand von uns, nichts davon, etwas zu lesen, nichts zu machen* [8, с. 336], у пропонованій (теоретично закритій) системі є мало підстав виділяти цю модель із-за її занадто низької продуктивності. Аналогічне стосується й підрядно-адвербіальної моделі на кшталт *heute Nacht*.

Нижче наводиться перелік моделей (M) та їх варіантів (субмоделей, СубМ), за якими у сучасній німецькій мові можуть продукуватися підрядні словосполучення (індекс «п» – підрядніть).

I. Підрядно-дієслівні ССп-

M-1п V + V

СубМ 1.1п V + V_{Inf} *baden gehen, lesen lernen*

СубМ 1.2п V + V_{Inf +zu} *zu rauchen fortsetzen; anzurufen vergessen;*

СубМ 1.3п V + Part 1 *klopfend eintreten; lachend springen;*

СубМ 1.4п V + Part 2 *gelaufen kommen, verwundet liegen*

M-2п V → / + Sub

СубМ 2.1п V → Sub_G *sich des Rauchens entwöhnen; sich der Tat schämen;*

СубМ 2.2п V → Sub_D *der Nachricht glauben; eier Idee dienen;*

СубМ 2.3п V → Sub_A *die Rechnung verlangen; einen Hühnerstall bauen;*

СубМ 2.4п V → Sub_{Pr} *sich an Helga erinnern, nach Gerechtigkeit streben;*

M-3п V + Adv

СубМ 3.1п V + Adv *beharrlich empfehlen; oben liegen*

СубМ 3.2п V + Adv_{Pr} *nach links abbiegen, von oben herabhängen*

II. Підрядно-субстантивні ССп

M-4п Sub → Sub

СубМ 4.1п **Sub_N** → **Sub_G** *die Entdeckung des Urans; die Befreiung der Geiseln;*

СубМ 4.2п **Sub_N** → **Sub** *eine Sack Mehl; ein Stück Kuchen*

СубМ 4.3п **Sub_N** → **Sub_{pr}** *die Liebe für Natur; der Traum von einer Reise;*

М-5п **Sub** ↔ **Adj**

СубМ 5.1п **Sub** ↔ **Adj** *eine wunderbare Reise; eine nette Verkäuferin;*

СубМ 5.2п **Sub** ↔ **Num** *die erste Doppelstund; das siebte Kreuz;*

СубМ 5.3п **Sub** ↔ **Part₁** *ein denkender Mensch; die jubelnden Kinder;*

СубМ 5.4п **Sub** ↔ **Part₂** *der verblühte Flieder; der vergangene Tag;*

М-6п **Sub** + **Adv** *der Junge daneben; das Haus drüben; die Worte vorhin;*

М-7п **Sub** + **Inf** *Zeit zu leben; der Traum zu studieren.*

III. Підрядно-ад'єктивні ССп

М-8п **Adj** → **Sub**

СубМ 8.1п **Adj** ↔ **Sub_G** *seiner Sache sicher; der Reise müde;*

СубМ 8.2п **Adj** ↔ **Sub_D** *dem Freund treu; dem Bild identisch;*

СубМ 8.3п **Adj** ↔ **Sub_A** *einen Meter lang; einen Groschen wert;*

СубМ 8.4п **Adj** ↔ **Sub_{pr}** *über die Reise denken; auf Kenntnisse begierig;*

М-9п **Adj** + **Part₂** *schwarz umrahmt*

М-10п **Adj** + **V_{inf}** *leicht zu sagen; schwer zu begreifen;*

М-11п **Adj** + **Adv** *weit bekannt; ziemlich laut.*

Знайомство з інвентарем моделей підрядних ССп навіть у першому наближенні дозволяє побачити певні закономірності. Так, просте помноження чотирьох автосемантичних формантів, "допущених" мовною системою до участі у конституюванні ССп, на два їх репрезентанти, які кожного разу беруть участь у їх побудові, та подальше множення отриманого результату на три (типи зв'язків) дають 24 потенційні моделі підрядних ССп. У мовленнєвій же практиці, як свідчить вищенаведений перелік, використовується лише половина з них, тоді як друга половина залишається нереалізованою. Звичайно, ця закономірність стосується лише власне моделей, що зумовлено феноменом вибіркової, заснованому на «дозволах» і «заборонах» мовної системи. Одна група причин пов'язана зі сполучуваністю опорного та залежного слів. Зокрема, опорне слово в дієслівних ССп має заборону на використання прикметника як залежного слова. Також дієслово не має дозволу на статус залежного слова ані в субстантивних, ані в ад'єктивних ССп, оскільки воно (дієслово) є джерелом сильної / активної валентності, що перешкоджає його залежності від будь-якої частини мови. Навпаки, прислівник з його слабкою валентною

силою ніби створено для того, щоб бути залежним, а тому він є малоприслівником для виконання функції опорного слова, а в тих рідкісних випадках, коли це відбувається, він спроможний залучити в орбіту своєї залежності лише інший прислівник (*sehr laut*).

Зі свого боку, субмоделі ССп, утворювані шляхом варіювання залежного слова, також виявляють певні закономірності. Серед них найбільш інтенсивному варіюванню піддається залежне слово у моделях субстантивного та дієслівного типів, оскільки словотвірний потенціал обох є найвищим серед інших автосемантий. Саме їх словотвірні деривати в позиції залежного слова, регулярно реалізуючись, створюють субмодельне розмаїття ССп сучасної німецької мови. Ця обставина є важливим чинником у процесах варіювання кількості та якості ССп і в інших природних мовах. Зокрема, у синтетичних мовах субмоделей може бути навіть більше, ніж у синтетично-аналітичній німецькій, а в аналітичних (приміром, англійській) – значно менше, оскільки у субмоделюванні тут не беруть участі прийменниково-відмінкові форми.

Вищенаведений перелік підрядних ССп сучасної німецької мови, складаючись у закриту систему з 11 моделей і підпорядкованих їм 21 субмоделей, дозволяє отримати значно більше корисної інформації для розуміння процесу формування «заготівок» для конструювання мовленнєвих актів. Проте наголосимо на незаперечності того факту, що і половина, і третина задіяних модельних ресурсів є цілком достатньою для задоволення комунікативних потреб людини. Ця думка буде релевантною і для номенклатури другого типу ССп – сурядного.

Сурядне словосполучення – структурно-семантична єдність двох і більше слів з однаковим граматичним статусом, що реалізується на основі різних типів зв'язку. Так само як і підрядне ССп, воно служить для номінації предметів, явищ, процесів, якостей, але, на відміну від нього, виключає ранжування своїх компонентів на опорне та залежне слова. Відсутність граматичної ієрархії компенсується порядком слідування поєднаних елементів.

Вважається, що сурядна конструкція може бути ССп за умови її непередикативності / номінативності [2; 4; 5; 6; 12]. Звідси й загальний принцип конструювання сурядних ССп: монофункційність складників і вираженість однорідними елементами (компоненти підрядного ССп при його інкорпоруванні в мовленнєвий акт виявляються зазвичай різними членами речення). Це має своїм наслідком їх однакове морфологічне оформлення та однотипність семантики. Основними диференційними ознаками сурядних ССп є: тип синтаксичного зв'язку, характер синтаксичних відношень усередині конструкції та частиномовний статус поєднаних складників.

Ознака «тип зв'язку», заснована на принципі відкритості (\cup) vs закритості (\otimes) структури, дозволяє поділ сурядних ССп на полі- та бікомпонентні.

У закритих (= бікомпонентних) ССп в одному акті зв'язку може бути поєднано два й лише два компоненти. Бікомпонентними є сурядні ССп з семантикою протиставності (gross, aber gutmütig), жорсткої альтернативної розділовості (entweder Krieg, oder Entschuldigung) і окремих (під)видів копулятивності (weder ich noch du – sowohl ich als auch du). Іноді проблема відкритості vs закритості ССп виявляється спірною. Найчастіше це трапляється серед розділових ССп. Відкритими (= полікомпонентними) є ССп з семантикою копулятивності та розділовості, що допускають поєднання більше двох компонентів (Gabi, Georg, Helga und Tanja; gekommen, gesehen und gewonnen). Зв'язок у таких СлС є, як правило, комбінованим – синдетичним (сполучниковим) і асиндетичним. Незважаючи на те, що кількість компонентів відкритого ССп вважається необмеженою [8, с. 314], є підстави вважати, що воно обмежене можливостями оперативної пам'яті людини, прив'язаної до числа 5 ± 2 [7, с. 131] і, відповідно, до синтаксичної глибини конструкції (гіпотеза глибини Інґве) [11].

У цілому ознака «відкритість / закритість» відбиває кількісний принцип класифікації сурядних ССп, демонструє обмежений репертуар їхніх структурно-семантичних моделей і навіть здатність моделі до свого ускладнення. Якісний принцип класифікації передбачає функційно-семантичне моделювання сурядних ССп за ознакою "характер зв'язку", при якому релевантними є копулятивність (&), протиставність (\wedge) і розділовість (\wedge). Тут відсутнім виявляється каузальний тип, що зазвичай виділяється в німецькому паратаксисі (сполучники denn, darum, deshalb та ін). Це пов'язано з тим, що будь-яка каузальність передбачає підпорядкованість і, як правило, певну мотивацію та/або аргументацію, що викликають необхідність більш розгорнутих / глибоких побудов, ніж їх може запропонувати ССп.

Оскільки сурядний зв'язок заперечує будь-яку ієрархічність, він накладає заборону й на часткову комбінаторику та заохочує прагнення поєднувати компоненти до певної лексико-граматичної гомогенності. Узагальнену модель сурядного ССп можна подати у вигляді патерну «СЛОВО А – ЗВ'ЯЗОК – СЛОВО Б», в якому наочно відбита ідея семантичної ізофункційності поєднуваних компонентів (індекс «с» – сурядність).

Сурядно-дієслівні ССп

М-1с $V \& V$

СубМ 1.1с $V \& V \cup$ schweigen und nicken; lesen, fersehen und essen;

СубМ 1.2с $V \& V \otimes$ ein- und ausgehen; weder studieren noch arbeiten;

М-2с $V \wedge V \otimes$ zweifeln aber glauben; nicht ein-, sondern ausladen;

М-3с $V \vee V$

СубМ 3.1с $V \vee V \cup$ diskutieren oder weggehen; anrufen oder schreiben oder mailen;

СубМ 3.2с $V \vee V \otimes$ kochen oder braten; entweder kämpfen oder sterben;

Сурядно-субстантивні ССп

Мс-4 **Sub & Sub**

СубМ 4.1с **Sub & Sub** \cup Hunger und Durst; Leid, Sorge und Kummer;

СубМ 4.2с **Sub & Sub** \otimes weder Anna noch Tanja; nicht nur Langeweile, sondern auch Monotonie;

М-5с **Sub** \wedge **Sub** \otimes nicht Rügen sondern Malorka; nicht Helga aber Inga;

М-6с **Sub** \vee **Sub**

СубМ 6.1с **Sub** \vee **Sub** \cup Rügen oder Malorka oder Sardinien;

СубМ 6.2с **Sub** \vee **Sub** \otimes entweder Heirat oder Studium;

Сурядно-ад'єктивні ССп

М-7с **Adj & Adj**

СубМ 7.1с **Adj & Adj** \cup herrlich und wunderbar; kalt, naß und dunkel;

СубМ 7.2с **Adj & Adj** \otimes weder arm noch reich; sowohl hell als auch warm;

М-8с **Adj** \wedge **Adj** \otimes arm aber / dagegen stolz; mager dafür braungebrannt;

М-9с **Adj** \vee **Adj** \otimes lerdig oder verheiratet;

Сурядно-адвербіальні ССп

М-10с **Adv & Adv**

СубМ 10.1с **Adv & Adv** \cup gestern, heute und morgen;

СубМ 10.2с **Adv & Adv** \otimes vor- und nachmittag; weder heute noch morgen.

Як і в підрядних, у сурядних ССп реалізується не весь потенціал моделей. В одних випадках накладається заборона на певні явища (напр., на відкриті субмоделі у протиставних ССп), в інших – залишається резерв для закриття лакун і/або усунення амбівалентності (як у випадку з розділовими моделями ад'єктивного та адвербіального типу). Загалом серед сурядних ССп активно задіяними виявляються лише 10 моделей, а в їх межах – 18 субмоделей. Все це пов'язано з головним постулатом семіотики – асиметрією мовного знаку.

Сурядні ССп виявляються одиницями гнучкої структури, здатними до свого подальшого розгортання всередині ряду. Так, у ССп Kneipen und Frauen oder Dissertaion сходяться копулятивність і розділовість, що сприяє перетворенню принципово відкритої структури практично в закрити, ізофункційну простому наказовому реченню.

Іншою особливістю сурядного ССп (відкритого та закритого) є його потенційна готовність до трансформації в гібридні (сурядно-підрядні) конструкції. Пор.: wohnen und arbeiten \rightarrow in Weimar wohnen und/aber in Jena arbeiten \rightarrow Obwohl er in Weimar wohnt, arbeitet er Jena. Сприяючи утворенню підрядних ССп складного та композитного типів, такі

трансформації зайвий раз засвідчують гармонійну взаємодію сурядності та підрядності [9, с. 437], що має місце і у сфері складного речення.

Підсумовуючи, слід зазначити, що словосполучення є непередикативною одиницею / конструкцією, яка являє собою поєднання двох чи більше самостійних слів із розряду автосемантичних частин мови, пов'язаних один з одним за формою і змістом (структурно-семантичний зв'язок). За типом зв'язку розрізняють підрядні й сурядні словосполучення. Перші становлять собою комплекс, що складається з двох компонентів – головного і залежного слів; другі – комплекс з двох (бікомпонентні) і більше (полікомпонентні) рівноправно поєднаних між собою компонентів. Будучи однією з найважливіших одиниць синтаксису, словосполучення має дві важливі властивості, що зближують його з реченням. Перша полягає в тому, що воно є будівельним матеріалом для речення, друга – в його близькості з гіпоі/або паратаксом, оскільки семантико-синтаксичні відношення всередині словосполучення і всередині складного речення виявляються ізоморфними і фрактальними. Рівною мірою це стосується й структурно-граматичного аспекту: ранжування за двома типами синтаксичних зв'язків – підпорядкування й координування – є однаково релевантними як для словосполучення, так і для речення. При цьому ССП і речення у найголовнішій призначеності синтаксису – бути інструментом комунікації – залишаються нерядопокладеними величинами: речення – передикативною одиницею, ССП – номінативною. Номінативна природа і номінативна призначеність словосполучення є лише фундаментом для побудови речення.

З огляду на перспективу подальшого вивчення словосполучення важливим видається проблема його моделювання в різносистемних мовах, у т.ч. й семантико-синтаксичного, а також його осмислення в кризі призми теорії генеративної граматики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : морфологія. Синтаксис. Донецьк : «ВКФ БАО». 2011. 992 с.
2. Admoni W. G. Der deutsche Sprachbau. M. : Proswestschenie 1986. 336 с.
3. Charitonowa I.J. Theoretische Grammatik der deutschen Sprache. Syntax. Kiew : Вища школа, 1976. 179 с.
4. Eisenberg P. Grundriß der deutschen Grammatik. Stuttgart; Weimar: Metzler. 1998. 489 s.
5. Heidolph K.E. u.a. Grundzüge einer deutschen Grammatik. B. : Akademie. 1984. 1028 s.
6. Helbig G. Deutsche Grammatik. B. : Langenscheidt. 2002. 654 s.
7. Miller G.A. Human Memory and the Storage of Information. *Transactions on Information Theory*. 1956. Vol. IT. 2. № 3. P. 129–137.
8. Moskalskaja O. I. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. M. : Vyscha škola. 1971. 384 s.
9. Thomson S. A. "Subordination" and narrative event structure. *Coherence and grounding in discourse*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins, 1987. Vol. 2. P. 435–454.
10. Verspoor M. English Sentence Analysis : An Introduction Course. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins. 2000. 245 p.
11. Yngve V.H. The depth hypothesis. *Structure of language and its mathematical aspect. Proceedings of the Symposia in Applied Mathematics*. N. Y. : Providence R.I.: American Mathematical Society. 1961. Vol. XII. P. 130–138.
12. Zifonun G. u.a. Grammatik der deutschen Sprache (in 3 Bdn). B., N.Y. : Walter de Gruyter. 1997. 2569 s.

REFERENCES

1. Zagnitko, A.P. Theoretical grammar of the Ukrainian language. Morphology. Syntax. Donetsk : BKF DAO. 2011. 992 p.
2. Admoni, W.G. The German language structure. M. : Proswestschenie 1986. 336 p.
3. Charitonowa, I.J. Theoretical grammar of the German language. Syntax. Kiew : Vyscha škola. 1976. 179 p.
4. Eisenberg, P. et al. Outline of German grammar. Stuttgart; Weimar : Metzler. 1998. 489 p.
5. Heidolph, K. E. et al. Basics of a German grammar. B. : Akademie. 1984. 1028 p.
6. Helbig, G. German grammar. B. : Langenscheidt. 2002. 654 s.
7. Miller, G. Human Memory and the Storage of Information. *Transactions on Information Theory*, 1956. Vol. IT. 2, № 3. P. 129–137.
8. Moskalskaja, O. I. Grammar of contemporary German. M. : Vyscha škola. 1971. 384 s.
9. Thomson, S. A. "Subordination" and narrative event structure. *Coherence and grounding in discourse*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins, 1987. Vol. 2. P. 435–454.
10. Verspoor, M. English Sentence Analysis : An Introduction Course. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins. 2000. 245 p.
11. Yngve, V.H. The depth hypothesis. *Structure of language and its mathematical aspect. Proceedings of the Symposia in Applied Mathematics*. N.Y. : Providence, R.I. : American Mathematical Society, 1961. Vol. XII. P. 130–138.
12. Zifonun, G. et.al. Grammar of the German language (in 3 volumes). B. ; N.Y. : Walter de Gruyter. 1997. 2569 p.